

ВІД РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ

Збірник наукових праць «Українська біографістика», заснований Інститутом біографічних досліджень НБУВ, самою своєю з'явою став і ось уже два десятиліття поспіль залишається віхою розвитку теорії та методики вітчизняної біографістики, бібліотекознавства та науки про соціальні комунікації, важливою підвалиною для формування засад подальшої практичної діяльності, виходу на більш високий рівень біографічно-інформаційної роботи в Україні. Усе, що потребує концептуального узагальнення, чіткого окреслення принципів зрушень, які відбулися у самій постановці та вирішенні теоретичних і практичних проблем, визначенні нових підходів до розуміння принципів і завдань біографічного знання знаходить свій вияв (а найчастіше – і вирішення) на сторінках цього видання. Досвідчені біографісти та вчені-початківці, що лише шукають власний шлях у науці, мають змогу репрезентувати науковому загалові свої думки та напрацювання, вказати колегам на цікаві чи можливі шляхи подальших пошуків, способи й алгоритми біографічного письма та дослідження.

Новий випуск збірника традиційно вибудовується навколо Людини – найцікавішого та найскладнішого об'єкта наукового дискурсу в гуманітаристиці, антропологізації наукової сфери як основі якісних змін у вітчизняній історіографії. Особистісні вияви в історичних реаліях, форми можливої реконструкції внутрішнього і зовнішнього буття людини, можливості сучасного біографічного знання щодо відтворення життєписів персоналій різного плану та різного рівня дослідженості тощо – ось неповний перелік проблем, яких торкаються автори збірника.

Перший розділ «Постать у дискурсі біографіки» присвячений представленням новітніх і традиційних способів добору та відтворення персоналій в біографіці різними поколіннями вчених. Так, особливості гендерних проблем у світлі біографістики розглядають знана дослідниця Л. І. Буряк («Один рік із життя жінки: штрихи до реконструкції біографії (листи

Варвари Семенівни Житецької до сина)» та дослідниця-початківець, аспірантка І. В. Яковлева («Родина Грінченків і «жіноче питання» у загальному соціокультурному контексті початку ХХ ст.»). Цікаво простежити, як локальний фактологічний матеріал (епістолярій за один рік) дає змогу досвідченому біографістові порушити складні теоретичні питання науки та розкрити всю гаму внутрішнього життя персонажа. Біографічний ескіз, по суті, надає можливість відповісти на питання, що означало бути дружиною українського інтелектуала у вимірі соціокультурних уявлень і подій другої половини ХІХ – початку ХХ ст. Натомість аспірантка, йдучи від узагальнень, соціокультурного контексту доби, в конкретиці буття родини Грінченків віднаходить міти епохи, засновки соціальних рухів, які матимуть згодом значний історичний резонанс.

Так само біографічний вимір буття української діаспори дуже різно й водночас взаємодоповнююче прочитується крізь долю окремого персонажа в дослідженнях Т. І. Ківшар («Михайло Марунчак як історик канадського українського книговидання початкового етапу піонерської доби (90-ті рр. ХІХ ст. – 20-ті рр. ХХ ст.)») та аспіранта Г. О. Ігнатуші («Особа «другого плану» як проблема дослідження постаті Олександра Воронина (1926–2013 рр.)»). Якщо Т. І. Ківшар, розкриваючи конкретику життя та оточення свого героя, аналізує фактологічні аспекти канадського українського книговидання початкового етапу піонерської доби та доводить, що книговидавнича справа канадських українців відіграла ключову роль у прискореному формуванні української етнічної групи у Канаді та включення її до мультикультурної спільноти Канади, то Г. О. Ігнатуша висвітлює специфіку, інформаційні можливості, наукову та суспільну значущість біографічних досліджень, присвячених особам «другого плану» задля обґрунтування введення до наукового обігу постаті досі мало вивченої постаті діяча української культури та церкви Олександра Воронина (1926–2013 рр.).

Дещо осібно стоїть робота Н. М. Томазової «Доля директорів Польського театру Івана Липинського та Олександра Гордієнка-Летугіна», в якій молода, але вже досвідчена дослідниця торкається напрочуд складної проблематики міжетнічного буття на теренах України. На значних архівних матеріалах вона свідчить, що, незважаючи на різне національне походження

та особливості формування, життєвий шлях радянської творчої інтелігенції 1920–1930-х рр. був типово драматичним: «висуванці», спрямовані партійними органами «для боротьби на культурному фронті», одними з перших згодом втрапили до лецят радянської каральної системи.

Традиційний для збірника розділ «Біографічні та генеалогічні розвідки» цього разу містить ґрунтовну генеалогічну розвідку В. В. Томазова «Бердянські купці Каралі (Караллі, Кораллі): доля грецького роду», що розкриває історію грецького роду, тісно пов'язаного з Україною (зокрема з Бердянськом), та драматичні долі жінок цієї родини. Стаття В. В. Патик «Постать Ю. Ю. Кондуфора в контексті розвитку історичної науки в ХХ ст. в Україні» вперше водить до наукового обігу низку відомостей із архіву визначного вченого радянської доби та пропонує алгоритм подачі неупереджених відомостей про науковців-гуманітаріїв того часу.

Окремий блок у розділі склали дослідження, що засновуються на нетрадиційних джерелах біографічної інформації. Так, стаття Г. М. Юхимця та І. І. Цинковської «Гетьмани України на гравірованих портретах початку ХІХ ст. (іконографічний аспект дослідження)» присвячена гравірованим портретам гетьманів України з видання «Изображения людей знаменитых, или чем-нибудь замечательных, принадлежащих по рождению или заслугам Малороссии», виконаним граверами так званої «бекетовської школи». Аналізуючи іконографію зображених осіб та іконографічні джерела, якими користувалися гравери, автори наголошують важливість іконографічного аспекту в дослідженні історичних портретів як інструменту обґрунтування атрибуції та каталожного опису окремої пам'ятки зібрання. Стаття К. Ю. Лук'янець «В. Винниченко – політичний діяч доби Української революції» заснована на матеріалах колекції листівок відділу стародруків та рідкісних видань НБУВ і є новаторською для біографічного знання, оскільки вперше простежує особливості висвітлення біографії українського політичного діяча в аркушевих виданнях, які є важливим інформативним джерелом перебігу подій 1917–1921 рр., свідченням практичних дій очільників Української революції та виразником рівня сприйняття їхніх ідей у суспільстві.

Привертає увагу повторюваний розділ «З історії біографістики», що з'являється у збірнику в міру появи відповідних

напрацювань. У цьому випуску він містить ґрунтовне дослідження В. Т. Петрикової «Біографічна традиція у науковій спадщині М. І. Ясинського: сторінки історії української біографістики», в якому виокремлено в науковому спадку українського ученого-бібліографа концептуальні праці з проблем дослідження біографічної складової бібліологічного знання та охарактеризовано головні наукові погляди ученого відносно сутнісних ознак поняття «персоналія» у хронологічних межах 1919–1967 рр., з'ясовано джерелознавчі витoki наукової позиції ученого тощо. Натомість стаття Н. В. Осінньої «Постаті вчених-геологів та гірників України ХІХ – початку ХХ ст.: історіографія питання» розкриває історію формування біографічного знання про вчених, чия діяльність була пов'язана з геологією та гірництвом в Україні. Проаналізовано та систематизовано біографічні джерела, які висвітлюють їхній життєвий шлях, науково-педагогічну та просвітницьку діяльність, наукову спадщину, внесок у розбудову бібліографічно-інформаційного простору.

Серед новацій шістнадцятого випуску «Української біографістики» – поява розділів, які дають змогу вченим реагувати на нагальні виклики сьогодення та висловлювати власну позицію щодо подій, які безпосередньо впливають на методологічні й методичні зміни в біографістиці та біографії, визначають вектор руху на найближчий час. Так, розділ «Сучасні виклики біографістики» містить дискусійну статтю-роздум знаного біографіста С. М. Ляшко «Від російського «Історико-культурного стандарту» до «Історії Всесоюзної Коммуністической партії (большевиків). Краткий курс». Зіставляючи новітній стандарт сусідньої держави з «рамковими вимогами» нещодавнього радянського минулого, дослідниця намагається підштовхнути читача до розуміння різновекторності нинішнього розвитку історичного знання в Росії та Україні, кардинальних засадничих розбіжностей у розумінні історичного прогресу, інтерпретації історії, культури пам'яті тощо. Натомість розділ «Із практики біографістики» містить дослідження бібліографа-біографіста О. М. Яценка «Місце і роль біобібліографічної діяльності в стратегії розвитку сучасних бібліотек», у якому біобібліографічна діяльність у час змін функціонування бібліотек у сучасному інформаційному суспільстві розглядається як одна з ключових сфер їх діяльності, що потребує, зокрема, загального (універсального) біобібліогра-

фічного словника, який включав би біографічну інформацію, дані про твори її діячів і списки літератури про них. Прообразом такого словника може бути електронний «Український національний біографічний архів», над утворенням якого працюють в Інституті біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Автором запропоновано удосконалені методичні прийоми формування та актуалізації національного біобібліографічного ресурсу засобами електронних інтегрованих біобібліографічних баз даних та ідею колективного формування бібліотеками України депозитарію електронних повних текстів персональних біобібліографічних покажчиків.

Розділ «Ресурси біографічної інформації» традиційно розкриває біографічні ресурси бібліотек України та новітні алгоритми наукової праці вченого-біографіста. Так, С. М. та Г. А. Міщуки у статті «Біографічні інформаційні ресурси університетських бібліотек України» роблять ґрунтовний зріз біографічного знання, продукованого в мережі вузівських книгозбірень, акцентуючи на найцікавіших формах і методах роботи, найбільших базах тощо. Вчені висвітлюють питання розвитку біографічних інформаційних ресурсів у контексті новітніх інформаційно-комунікаційних процесів, представлених у мережі університетських бібліотек України як складової бібліотечної системи країни. Ю. В. Вернік у дослідженні «Укладання Українського біографічного словника: науково-комунікативний аспект» розглядає динаміку комунікативної складової діяльності науковців у процесі створення українського біографічного словника в період із кінця ХІХ – до початку ХХІ ст. (від історичного гуртка В. Б. Антоновича (80–90-ті рр. ХІХ ст.) до Постійної комісії для складання Біографічного словника діячів України (1919–1933) та Інституту біографічних досліджень НБУВ (1994 – початок ХХІ ст.)). Н. П. Філіппова у статті «Місце персональних бібліографічних покажчиків діячів медичної галузі в репертуарі української біобібліографії» аналізує масив, інформаційні можливості та запити користувача щодо постатей учених-медиків. На основі вибірки персональних бібліографічних покажчиків діячів вітчизняної медицини, представлених у базі даних «Джерела української біографістики «Українського національного біографічного архіву», репрезентовано результати порівняльно-статистичного аналізу документів 1885–2013 рр. за місцем

видання, ім'ям видавця, датою та фізичною характеристикою видання. Особливості джерельної бази створення портрету непересічної особливості на прикладі газетної періодики розкриває І. М. Швець у статті «Газетна періодика як джерело дослідження діяльності Андрея Шептицького».

Традиційно збірник містить рубрику «Бібліографія, рецензії, інформація». Нині в ній представлена ґрунтовна рецензія Л. Д. Березівської «Фаховий погляд на біографічну справу в Україні» на підготовлене Інститутом біографічних досліджень НБУВ колективне дослідження «Вітчизняні ресурси біографічної та біобібліографічної інформації: проблеми формування та використання», а також рецензії: О. І. Шалак на розвідку Надії Наумової «Особистості на портретах Тараса Шевченка» та Н. П. Марченко на біографічний довідник «Некрополь філологів – викладачів Київського Свято-Володимирського та Шевченкового університету». До розділу ввійшли пам'ятні ювілейні матеріали на пошанування М. Й. Ядренка та О. Л. Квітки і некролог О. Л. Долі (отця Нестора), знаного етнографа-фольклориста та діяча української церкви. Наприкінці випуску міститься звіт про секційне засідання «Біографіка у вітчизняному науково-інформаційному просторі», організоване Інститутом біографічних досліджень НБУВ в межах Міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація. Стратегічні завдання розвитку наукових бібліотек», що з успіхом пройшло 5 жовтня 2017 р., зібравши значну аудиторію зацікавлених у поступі біографічних досліджень науковців із різних куточків України.

Редакційна колегія висловлює сподівання, що матеріали збірника викличуть інтерес дослідників-професіоналів, так само як і аматорів-біографістів, краєзнавців, сприятимуть ширшому та зацікавленому обговоренню актуальних проблем біографістики та новітньої біографіки, розширенню діапазону та вдосконаленню методів біографічних досліджень, подальшому згуртуванню дослідницького активу вітчизняних біографістів навколо Інституту біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.